

RECENZE

MOREE, Dana

Základy interkulturního soužití. Praha: Portál, 2015.

NIRNBERGOVÁ, Veronika

To, že se v běžném životě stále častěji pohybujeme v kulturně heterogenní společnosti, s sebou přináší kulturní obohacení všech zúčastněných, ale současně i potenciální nedorozumění založených právě na odlišnosti daných kultur. S cílem rozšířit si vědomosti v oblasti zvládání interkulturního setkání jsem sáhla po knize Dany Moree *Základy interkulturního soužití*, která mě k přečtení přiměla svým názvem. Ten sám o sobě naznačuje zaměření textu na velmi aktuální téma denně diskutované v mnoha oblastech lidské činnosti – ať už ve vzdělávání, cestovní turistice, při obchodních setkáních nebo v souvislosti s imigrací nejen ukrajinských uprchlíků.

Kromě toho, že Mgr. Dana Moree, Dr. vystudovala doktorský program na univerzitě v nizozemském Utrechtu a nyní působí na Fakultě humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze, je též například editorkou portálu pro multikulturní výchovu Czechkid (www.czechkid.cz).¹ Jak sama autorka v poznámce k textu knihy uvádí, portál slouží „jako podpora pro učitele a žáky při zavádění multikulturní výchovy do škol“ (Moree, 2015, s. 120). Z jejího profesního zaměření je zjevná snaha o šíření dobré praxe napříč společností.

Již v úvodu knihy Dana Moree představuje skupinovou činnost metodou divadla utlačovaných. Popisuje dvě divadelní představení, na kterých

pracovala se studenty z odlišných kultur (konkrétně se studenty romskými a neromskými). Nešlo však jen o „pouhé“ nacvičení daných scénářů. Herci se sami podíleli na jejich vzniku, přičemž vycházeli z vlastních zkušeností. S představeními samotnými se dále pracuje – např. diváci dostávají možnost vyjádřit se při intervencích k tomu, jak by se měl hlavní hrdina zachovat jinak atd. (Moree, 2015, s. 158–161). Zřejmě nejvýraznějším aspektem těchto divadelních představení však je, že hercům nejsou přisouzeny jejich role dle barvy pleti, nýbrž si sami, jak popisuje Moree, vytvořili fiktivní svět Majoráků a Minoráků, ve kterém je odlišují výrazné červené a modré paruky. Autorka slibuje, že k celé řadě námětů na intervence se bude v jednotlivých kapitolách vracet (Moree, 2015, s. 14–19). Na základě tohoto příslibu jsem mylně očekávala, že kompletní text knihy bude vystavěn na těchto divadelních představeních (zdá se, že potenciál na to mají). Ačkoliv mé očekávání nebylo naplněno, o příklady ze života není v publikaci nouze.

Od Úvodu až po Dopis místo doslovu jsou čtenáři velmi čtivou formou servírovány bohaté osobní zkušenosti autorky, které jsou též podloženy jednak výzkumy vedenými přímo její osobou nebo jinými odborníky a pak také pestrá škála odborné (tuzemské i zahraniční) literatury, o kterou se Moree v teoretických základech své práce též opírá. Příkladové situace a dialogy jsou graficky odlišeny kurzívou, a tak je poměrně snadné se k nim i po přečtení doplňujícího (vysvětlujícího) textu vrátit. Ocenění hodné je, že autorka nedává příkladem jen své pozitivní zkušenosti, úspěchy, znalosti a dovednosti, ale popisuje i situace, kdy ona sama, byť v této oblasti odborník, si nevěděla rady, jak danou situaci řešit (Moree, 2015, s. 78, s. 189).

Ač je dvousetstránková publikace, jejíž běžnou cenu v obchodech okolo 270 Kč hodnotím po přečtení knihy jako odpovídající, psaná v ich-formě, nejedná se o pouhý autorčin monolog v pravém smyslu slova. Vedle toho, že text mezi řádky nutně vede čtenáře k téměř nepřetržitému zamýšlení se, vyzývá je autorka i zcela explicitně k aktivnímu plnění cvičení, která na několika místech obohacují text a zvyšují pravděpodobnost uvědomění si čteného – např. „vezměte si papír a tužku a zkuste pod sebe napsat devět nebo i více jednoslovných odpovědí na otázku kdo jsem?“ (Moree, 2015, s. 26), „nakreslete si podobnou kopretinu, jakou vidíte na obrázku

a do každého okvětního lístku zkuste namalovat symbol skupiny, do které se cítíte patřit...” (Moree, 2015, s. 36) apod.

Grafické zpracování knihy může v porovnání s jinými publikacemi působit střídmě, avšak zcela dostatečně. Kromě logického vizuálního odlišení nadpisů a podnadpisů jsou tučně zvýrazněné důležité pojmy. Kurzíva je pak většinou použita k popsání praktického příkladu, jak již bylo zmíněno. Drobná verzálka „C“ v šedém rámečku vždy čtenáře upozorňuje na praktické cvičení, vlastní zamyšlení. Příjemným zpestřením je pak několik diagramů a tabulek. Také provedení knižního přebalu metaforicky vystihuje, co čtenář najde uvnitř. Sedm rukou znázorněných v různých pestrých barvách vyjadřuje polohou prstů různá gesta.

Za impresem (vydavatelským záznamem) je uveden přehledný obsah. Podle něj je text mezi Úvodem a Dopisem místo doslovu členěn do sedmi kapitol a v rámci nich několika podkapitol. Autorka se v nich postupně zabývá tématy 1: Identita aneb kdo jsem, 2: Kultura aneb jak se co dělá, 3: Interkulturní nedorozumění, 4: Interkulturní komunikace aneb jak se domluvit, 5: Interkulturní setkání, 6: Interkulturní soužití a 7: Interkulturní vzdělávání. Na konci každé kapitoly je vyhrazen prostor asi jednostránkovému shrnutí. V závěru publikace je čtenáři nabídnutý přehled literatury, na kterou autorka průběžně odkazuje a rejstřík.

Zcela logicky se text nejprve věnuje identitě – kdo jsem já. Zjistíme, jak obsáhlá odpověď na tuto jednoduše znějící otázku může být. A také jak proměnlivá, ať už u jednoho jedince s postupujícím časem, či u dvou jedinců, a to třeba i stejného etnika či národnosti. V druhé kapitole je čtenáři poodhaleno, jak komplexní je pojem kultura, která souvisí nejen se symboly a rituály, ale též s hodnotami a různými „hlubokými vrstvami kultury“ (Moree, 2015, s. 56).

Kromě podrobného pojednání o identitě a kultuře se autorka dále věnuje komunikaci. Možná nečekaně, avšak zcela na místě, je vedle verbální komunikace několik stran věnováno také komunikaci neverbální. Na to navazují témata týkající se nedorozumění, vnímání, či interkulturní citlivosti. Oceňuji, že publikace vymezila prostor také životu ve vícejazyčném prostředí, dvojazyčnosti a tlumočení.

V předposlední kapitole autorka objasňuje problematiku vyloučení, resp. integrace a inkluze. Následující kapitola pak navazuje multikulturní

výchovou a také inkluzí v prostředí škol. Představuje různé přístupy pro naplňování cílů této vzdělávací oblasti a zároveň tipy pro učitele i rodiče, jak citlivě a třeba i zábavně seznamovat děti již od předškolního věku s odlišnostmi jedinců ve společnosti.

Zajímavostí je, že v knize nejsou řešeny jen odlišná náboženská vyznání, barvy pleti či dorozumívací jazyky, ale třeba i partnerský vztah česko-holandského páru s ohledem na nemoc dítěte – zatímco v Nizozemsku je dle slov autorky běžné, že děti s rýmou a teplotou do zhruba 37,5 °C chodí do školky a jejich rodiče do práce, v českém prostředí takové dítě zůstává většinou s jedním z rodičů doma (Moree, 2015, s. 88). Jiný příklad (ovlivněný též autorčiným pobytem v Nizozemí) pojednává o v podstatě náhodném setkání s muslimským párem v Česku, společném poklonění se Jezulátku či podání ruky (Moree, 2015, s. 80). Tyto a další příklady pak dodávají čtenáři pocit, že právě nevynucené a spontánní situace jsou důležitou složkou interkulturního soužití, na jehož zvládání je žádoucí aktivně se připravovat.

Pokud čtenáři připadá publikace velmi osobní (a při vší odbornosti ji také nechá zasáhnout své nitro), ani samotný závěr nebude působit jinak. Dana Moree promlouvá skrze poslední kapitolu nazvanou Dopis místo doslovu nejen ke svým dětem. Společně s nimi vzpomíná na příhody, kdy se jako matka nějak zachovala a zda to nemělo být jinak. Přestože se jedná o zcela konkrétní osobní příběhy, autorka naznačuje obecné závěry, kterými své děti – a ostatní čtenáře – ponouká ke vhodnému chování. Na posledních řádcích pak vyvozuje jedinou dovednost, kterou by si ona sama vybrala pro zvládnutí podobně složitých situací v interkulturním soužití. S její volbou bude nejspíše každý pozorný čtenář jistě souhlasit.

Poznámky:

¹ V době čtení knihy a psaní tohoto článku se mi nepodařilo na (v knize) uvedenou webovou stránku připojit. Nicméně přes vyhledávání jsem byla přesměrována na <https://czechkid.fhs.cuni.cz/>, kde je patrně stejný obsah dostupný. Grafické i informativní zpracování webu je jednoduché a přehledné. Žáky zde jistě zaujme deset komplexně vytvořených postav vrstevníků z různých kultur, s odlišným rodinným zázemím, s pestrými

sny i problémy. Teenageři se ich-formou představují čtenářům po kliknutí na jejich kreslené portrétové vyobrazení. Čtenáři s nimi mohou prožívat mnoho situací, např. objednávání v čajovně, posezení u táboráku nebo pobyt na lyžařském výcviku. Pedagogové na webu naleznou desítky témat propojených s reálnými příhodami, které reflektují různé oblasti multikulturní výchovy. Navíc jsou materiály pro pedagogy provázané s příhodami postav teenagerů.

Kontakt na autorku recenze:

Mgr. Veronika Nirnbergová
Katedra výtvarné výchovy
Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci
Umělecké centrum UP
Univerzitní 3–5, 771 00 Olomouc
veronika.nirnbergova01@upol.cz